

Knjiga je podijeljena u devet poglavlja. Polazeći od sheme po kojoj se odvija svaki znanstveni rad, autor detaljno obrađuje najprije prve dvije etape (postavljanje zadatka i analiza tog zadatka), a najveći dio knjige obrađuje treću etapu rada (prikupljanje podataka).

Posebna poglavlja posvećena su određivanju duljine vremena koje će se provesti na terenu; svestranoj pripremi prije izlaska na teren; uspostavljanju veza, kontakata i njihovu održavanju u sredini koja se proučava.

Od metoda autor detaljno obrađuje metode promatranja i intervjua, posebno se osvrće na problem bilježenja podataka i na opremu — tehnički pribor koji može koristiti u radu. Zadržava se i na problemu provjeravanja podataka i navodi za to nekoliko načina.

Na kraju spominje još neke dodatne metode, među koje ubraja i upoznavanje lokalnih publikacija i ostalih sredstava komunikacija te skupljanje od djece. U posljednjem poglavlju govori o stimuliranju i nagrađivanju kazivača.

U pogovoru autor sam stavlja dva prigovora svome djelu. Uspriko njegovu nastojanju da priručnik bude od koristi što većem broju folklorista, sam uviđa da je on ipak pretežnim dijelom lokalnog značenja (za jedan dio Amerike i zapadne Evrope, tj. Anglo-američke zajednice, gdje je autor stekao svoje iskustvo). I drugo, što proizlazi iz prvoga: da je priručnik prilagođen društvima u kojima je folklor davno prešao vrhunac svoje vitalnosti.

Na kraju vodiča donosi se bogata bibliografija (među ostalim citira se i djelo Lj. Janković: Uputstva za prikupljanje građe o narodnim igrama, Beograd 1940).

Knjiga Kennetha Goldsteina jedan je od rijetkih priručnika koji obrađuju metodu terenskog istraživanja folkloru. Držimo da je, bez obzira na eventualne moguće prigovore, potrebno i korisno skrenuti pažnju jugoslavenskih istraživača na to djelo ovim kratkim prikazom koji ima jedinu pretenziju da posluži kao informacija i upozorenje.

Zora Orepić

RAD VII-OG KONGRESA SAVEZA FOLKLORISTA JUGOSLAVIJE U OHRIDU 1960. GODINE. Ohrid 1964, 479 str.

Opsežan zbornik od 60 (!) priloga zahvaća četiri kongresne teme: 1. Razvitak narodnog stvaralaštva Makedonije; 2. Narodna umjetnost u svjetlu zakona društvenog razvitka; 3. Narodni muzički instrumenti; 4. Tragom najstarijih folklornih nasljeđa.

U uvodnom referatu prve teme K. Penušliski, H. Polenaković i Ž. Firfov zajednički izlažu opće, pretežno informativne podatke o cjelokupnom folkloru Makedonije.

Najviše priloga posvećeno je narodnoj književnosti. O zapisivačkom radu i publikacijama Stefana Verkovića izvješćuje R. Medenica. Značenje skupljačkog rada Marka K. Cepenkovu prikazuje Penušliski, a Profirevićevu »Zbirku narodnih pesama i običaja iz sreza galičnickog« Ž. Mladenović. H. Peukert objavljuje raspravu o refrenu u makedonskoj narodnoj lirici. O pjesmi »Biljana platno beleše« referira H. Polenaković. D. Malenko prikazuje lirske narodne pjesme u gradu Ohridu. G. Todorovski ističe pozitivnu ulogu mistifikatora makedonskih narodnih pjesama u buđenju narodne svijesti makedonskog naroda u drugoj polovini XIX stoljeća. O novoj arhivskoj građi u vezi sa Zbornikom braće Miladinovaca objavljen je samo rezime A. Spasova.

Makedonsku narodnu muziku zahvaćaju tri referata. Pretežno informativni pregled te muzike i kritički prikaz rada njezinih zapisivača daje Ž. Firfov. Među makedonskim triasimetričnim taktovima V. Hadžimanov detaljno obrađuje »makedonsku sedmorku« (3+2+2). V. Nikolovski kritički prikazuje makedonski muzički folklor u X i XV Rukoveti St. Mokranjca.

O porijeklu ustaničke nošnje u Makedoniji 1903. i njezinim kasnijim tragovima izvješćuje D. Nikolić. Izrađivanje pušaka u Tetovu obrađuje Đ. Petrović.

M. Hadži-Pecova prikazuje dječje igre u Makedoniji. Etnološke elemente u »Serdaru« G. Prličeva pokazuje R. Polenaković. St. Roca objavljuje napis »Etnografske veze Makedonije i Dalmacije«, a M. Antonova Pop-Stefanijeva svoj govor o narodnoj tekstilnoj ornamentici u Makedoniji povodom otvaranja izložbe »Makedonski naroden vez«.

U drugu kongresnu temu uvodi referat Z. Palčoka (Neka pitanja narodne umjetnosti u svjetlu zakona društvenog razvitka) koji obrazloženo razjašnjava probleme narodne umjetnosti kao društvene pojave naročito u današnjim društveno ekonomskim prilikama. N. Martinović dokazuje kako suvremena nauka cijeni folklor. O nekim bitnim estetičkim zakonitostima razvitka i preporoda današnjeg našeg narodnog stvaralaštva raspravlja D. Nedeljković. Kako se društveni razvitak odrazio u našoj narodnoj književnosti, prikazuje T. Čubelić. O društvenim korijenima folklorne produkcije piše Lj. Miljković. Kako su društvenoekonomski i geografski faktori djelovali na narodno graditeljstvo, pokazuje uz brojne ilustracije A. Freudenreich. O današnjem životu, pjevanju i običajima Cigana u naselju »Zorka« kraj Subotice piše M. Király. Ovamo pripada i referat D. Antonijevića »Guslar danas i guslarski podmladak u užičkom kraju«.

Na čelu referata treće teme iznosi C. Rihtman organološke probleme naše etnomuzikologije, probleme i propuste u ispitivanju naših narodnih muzičkih instrumenata. Predlaže da se pojmom *muzički* instrument obuhvate sve one naprave kojih se osnovna funkcija sastoji u tome da proizvode zvuk, a da se pojmom *narodni* muzički instrumenti obuhvate svi muzički instrumenti kojima se narod služi u svojoj tradicionalnoj praksi (tako i harmonika). Potiče na prikupljanje podataka o danas već iščezlim instrumentima.

Izlaganju prof. Rihtmana slijede prikazi pojedinih instrumenata. Stručno su obrađeni, popraćeni notnim primjerima i prikazani crtežima i fotografijama slijedeći instrumenti: okarina (D. Dević), jedinka i dvojnice u bjelovarskoj okolici (Z. Lovrenčević), istarska svirala — šurla (I. Ivančan), panova frula u Sloveniji (Z. Kumer), diple s mijehom na zadarskom području (J. Bezić), svirale i bubanj na Baniji (Stj. Stepanov), bordunske citre u Sloveniji (R. Hrovatin), citra kod Mađara u Vojvodini (E. Király), bugarski narodni muzički instrumenti (I. Kačulev — nisu obrađeni zurna i t'pan). Bez crteža i fotografija su: srpske svirale — jedinke (A. Gojković) i gajde u istočnoj Turskoj (L. Picken); bez uže muzičke stručne obrade prikazani su: gusle (M. Knežević), narodni muzički instrumenti Arbanasa u Crnogorskom primorju (J. Vukmanović), frule u Banatu (Z. Marković) i jedan zlatiborski duhački instrument (S. Zečević). Zvučne igračke seoske djece u Bosni i Hercegovini zorno je prikazala M. Obradović.

Ostala pitanja u vezi s narodnim instrumentima obrađuju: A. Nametak (Izbjegavanje upotrebe muzičkih instrumenata kod bosansko-hercegovačkih muslimana), S. Janković (Upotreba tambure u orkestralne i pedagoške svrhe), V. Žganec (Treba li u škole uvesti i učenje netemperirane muzike — koreferat uz temu o narodnim muzičkim instrumentima), T. Čubelić (Muzički instrumenti u epskoj narodnoj pjesmi), T. Vujičić (Razvoj srpsko-hrvatske instrumentalne muzike u Mađarskoj — objavljen je samo rezime). Muzičke instrumente na minijaturama, freskama i ikonama šireg područja bizantinske i užeg područja stare srpske likovne umjetnosti prikazuje R. Pejović. T. Đukić objavljuje napis »Gusle kao simboličan spomenik svoje uloge«.

Tragom najstarijih folklornih nasljeđa (četvrta kongresna tema) idu prilozi o tužbalicama. U potanje razrađenom referatu »Intonacioni momenti i struktura stihova u tužbalicama« J. Vuković se služi terminima »intonacija« i »napev« koji su, inače, poznatiji kao izričito muzički termini, pa bi bilo vrlo korisno da je objasnio značenja tih termina u svom referatu. Dok za termin »intonacija« zaista i bez uže stručne spremne možemo iz konteksta vjerojatno pravilno shvatiti da označuje oblikovanje visine zvuka pojedinih slogova u stihu (»silazna«, »uzlazna intonacija«), različito u govornoj i pjevanoj izvedbi istog teksta (»govorna« i »napevna intonacija«), dotle nam ostaje nejasna »napevna melodija«. Možemo samo nagađati da ovdje »napev« označuje recitativni način pjevanja.

Stvaranje tužbalica, njihovo održavanje i faktore koji utječu na oblikovanje njihovih melodija prikazao je N. Knežević. Š. Plana objavljuje samo rezime svog

priloga »Tužbalica o Redži — s naročitim osvrtom na jednoglasno i višeglasno pevanje kod Šcriptara u Makedoniji«. Najstarija folklorna nasljeđa zahvaćaju, također, radovi M. Vasiljevića (Funkcije i vrste glasova u srpskom narodnom pevanju — gdje »glas« označuje utvrđenu melodijsku formu) i O. Delorka (Najstariji zapisi našega pjesničkog folkloru i današnja sakupljačka praksa).

Ostali radovi u stvari su grupa specijalnih priloga koji samo djelomično idu tragovima četvrte teme: Mijenjanje narodnih pripovijedaka u novoj kulturnoj sredini — Jemenski kazivači u Izraelu (H. Jason), Tradicionalno lutkarstvo Jugoslavije (N. Kuret), Nikola Skobaljić u istoriji i narodnoj tradiciji (D. Đorđević), O poznosrednjeveški ljudski noši hlače na Slovenskem (A. Baš) i napis P. Šoča o folkloru na stranicama Njegoševe »Bilježnice«.

Kad je već ušlo u praksu da Radovi kongresa SUFJ objavljuju sav kongresni materijal, od značajnih rasprava do manjih napisa, bilo bi potrebno da se tako šaroliko gradivo jasnije rasporedi, te da se o kvalitativno i kvantitativno sitnijim priložima objave samo rezime. (U radu VII-og kongresa Hadžimanovljeva rasprava nalazi se među instrumentima a Antonijevićev referat unutar četvrte teme).

Velik broj štamparskih grešaka ponekad upravo zbunjuje čitaoca. Tako, npr., u Sadržaju knjige, među popisom priloga za treću temu (na stranim jezicima) od deset naslova na njemačkom jeziku nijedan nije bez greške! Popis nije ni drugi kompletan jer ne navodi prilog T. Čubelića, dok popis na jezicima naroda Jugoslavije ispušta raspravu V. Hadžimanova.

Rezime na jednom od tzv. svjetskih jezika uvelike olakšava međunarodnu suradnju, zato je toliko veći propust kad je naslov rezimea na str. 358 potpuno drukčiji od naslova iznad priloga, kad je rezime na str. 150 samo doslovan prijevod zadnjih dvaju odlomaka referata a ti odlomci, makar zaključni, nikako ne prikazuju sadržaj citavog tog članka.

Jerko Bezic

EUROPA ET HUNGARIA. CONGRESSUS ETHNOGRAPHICUS IN HUNGARIA, 16—20. X 1963. Budapest. Akadémiai kiadó Budapest, 1965, 539 str.

Pod naslovom »Evropa i Mađarska« u raskošnome i tehnički izvrsnom izdanju izišao je zbornik referata s kongresa o kome smo već ukratko referirali u »Narodnoj umjetnosti«, knj. 2.

Zbornik obuhvaća 41 referat s osnovnom tematikom koja treba da prikaže etnografsku, folklornu te s time u vezi i kulturnu poziciju Mađarske u Evropi — zemlje između Istoka i Zapada, kako se to u referatima često naglašuje. Premda s osnovnom nacionalnom tematikom, kongres je imao međunarodni karakter. čemu su uvelike pridonijeli i brojni referati iz drugih zemalja. Ne samo tehničkom opremom nego i vrijednošću mnogih svojih priloga, dokumentacijom, bibliografijama itd., djeluje ovaj zbornik vrlo seriozno. Čak ni stanovita peticionost, istaknuta već u naslovu a podržavana na nekoliko mjesta u knjizi onim refrenom o mađarskoj izuzetnoj poziciji i ulozi na prostoru među dvjema kulturama, nije ipak prekoračila mjeru; nekolicina autora, i to baš među onima koji su doticali te teme (npr. Ortutay i T. Dömötör), izrekli su ujedno i kritičke napomene o romantičkom prikazivanju mađarskog položaja i o relativnosti pojmova Istok i Zapad, pa su te napomene podosta pridonijele uspostavljanju ravnoteže.

U našem već spomenutom prikazu u Narodnoj umjetnosti bile su ukratko navedene teme održanih referata, pa ih zbog velike brojnosti nećemo sada ponavljati, nego ćemo samo nabrojiti imena onih autora koji su objavili svoje priloge u zborniku, a posebno ćemo se osvrnuti tek na nekoliko odabranih radova.

Autori su ovi: Z. Kodály, B. Gunda, I. Tálasi, I. Balassa, L. Takács, M. Gavazzi, T. Hofer, K. K. Csilléry, W. Jacobeit, M. Znamierowska-Prüfferowa, I. Vincze I. N. Grozdova, K. Baumgarten, G. A. Guliev, O. Skalniková, B. Božikov, J. Morvay, J. R. W. Sinninghe, É. Veress, Gy. Ortutay, L. Dégh, K. Ranke, B. N. Putilov, T. Dömötör, L. Vargyas, Z. Romanska, E. Virsaladze, K. Siharulidze, Hr. Vakarelski,